

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Карпов В.,

доктор історичних наук, завідувач кафедри мистецтвознавчої експертизи, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (Україна, Київ), o.gapeewa@gmail.com

РЕЦЕНЗІЯ НА РУКОПИС МОНОГРАФІЇ:

Гапеевої Ольги Львівни «Міждержавне протидія в інформаційній сфері на пострадянському просторі (1991–2017 рр.): історико–системне дослідження».

Міждержавне протидія в інформаційній сфері, особливо серед країн пострадянського простору, належить до малодослідженого питання новітньої історії. Останнім часом військовики, політики й політологи зосередили свою увагу на «гібридних» війнах та виробленні протидії викликам і загрозам сучасності. У цьому контексті інформаційна складова стала основним чинником, а засоби масової інформації, Інтернет, телебачення – потужним інструментарієм ведення «гібридних» війн.

У перші місяці російської агресії проти нашої держави дали ознаки недоліки й прорахунки владних структур та української наукової думки щодо організації гідної відсічі дезінформації, фальсифікації, пропагандистським закидам, маніпулятивним технологіям, направленим, передусім, на ідентичність українського суспільства. Анексія Кримського півострову, збройних конфлікт на Сході України стали можливими, у тому числі, унаслідок невдалого реформування українського війська упродовж всіх років Незалежності. Проте теперішній стан російсько–українських міждержавних відносин обумовлений сукупністю латентних факторів, які жевріли десятиліттями після розпаду СРСР та фоні низки

ідеологічних протиріч і двох українських революцій – Помаранчевої та Революції Гідності – набули рис збройної агресії.

Монографія Гапеевої О. Л. присвячена найактуальнішому питанню – дослідженню міждержавних відносин в інформаційній сфері на пострадянському просторі, іншими словами, дослідженню ролі інформаційної складової у міждержавних відносинах.

Насамперед, треба відзначити цікавий підхід до аналізу означеної проблематики, адже авторка намагається дослідити передумови виникнення, а також генезу, еволюцію та сутність інформаційної конфліктності.

До наукового обігу залучено комплекс джерел та великий історіографічний масив, загалом більше 600 найменувань, бази даних електронних архівів та електронних бібліотек. Все це, та використання методології системного аналізу дало змогу виокремити історико–інформаційну складову інформаційного протидія, що визначає окремий напрям у дослідженні інформаційних та психологічних операцій в українській історичній науці.

Монографія складається зі вступу, семи розділів, списку джерел та додатків.

У першому розділі авторка традиційно досліджує історіографію проблеми, розглядаючи історіографічний масив як систему із окремими структурними елементами, що логічно пов'язані між собою. Джерельна база дослідження характеризується дещо стисло, проте, до наукового обігу залучено опубліковані документи, спогади й коментарі, копії офіційних документів, концептуальні та доктринальні документи, які суттєво підвищують наукову цінність праці.

Другий розділ присвячений дослідженню комплексу передумов виникнення конфліктності в інформаційній сфері на території колишнього СРСР. Авторкою цілком виправдано залучено матеріали 60–70 рр. минулого століття, публіцистичні твори та мемуаристику для визначення латентних історико–ментальних чинників, пов'язаних із непередбаченою національною політикою, які детермінували зміст інформаційного протидія після розпаду Радянського Союзу.

У наступному розділі ґрунтовно розглянуто погляди російських, білоруських, польських, німецьких та українських вчених щодо феномену інформаційних війн. До того ж авторка звернулася до класиків методології інформаційних війн – американських та британських вчених.

У розділі 4, побудованому за проблемно–хронологічним принципом, Гапеева О. Л. проаналізувала всі відомі інформаційні кампанії на пострадянському просторі, що відбулись протягом останніх 26 років. З цією метою вона залучила матеріали повнотекстових баз

даних електронних бібліотек, що дало змогу дослідити супроводження інформаційних заходів, акцій, операцій, тощо.

Спираючись на фактичний матеріал, розміщений на офіційних сайтах міжнародних регіональних організацій авторка здійснила аналіз та реконструювала історичний процес становлення національних систем забезпечення інформаційної безпеки на пострадянському просторі (розділи 5,6). Наведено беззаперечні факти залучення потужних наукових та аналітичних інституцій Російської Федерації до інформаційно–пропагандистської діяльності на пострадянському просторі, зокрема проти України та країн Балтії. Заслуговує на увагу аналіз маловідомої діяльності міждержавних історичних комісій, які створювалися з метою вироблення спільних поглядів на суперечливі питання історії колишніх республік СРСР та підготовці уніфікованих підручників з історії. Все це підтверджено матеріалами, розміщеними на офіційних сайтах Російської Федерації.

Сьомий розділ дослідження присвячено аналізу сутності історико–інформаційної складової інформаційного протиборства та визначенню її структури й функції. Запропоновано авторський варіант дефініції «інформаційне протиборство» та «історико–інформаційна складова інформаційного протиборства».

Загалом монографія О. Л. Гапеевої є самостійним, цілісним дослідженням важливої, актуальної наукової проблеми та може бути рекомендована до друку.

Karpov V., Doctor of Historical Sciences, Head of the Department of Art Study Expertise, National Academy of Leaders of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), o.gapeewa@gmail.com

*Review of the manuscript of the monograph:
Напеева Ольга Львівна «Interstate confrontation
in the information sphere in the post–Soviet space
(1991–2017): historical and systematic study».*

* * *

Нагорняк М. М.,
доктор політичних наук, професор
(Україна, Київ), polit@ln.ua

Нове слово у вітчизняних дослідженнях політичної участі

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: ІЩЕЙКІН К. Є.
ПОЛІТИКО–ПРАВОВІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТУ УЧАСТІ
В СИСТЕМІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРАКТИК: СВІТОВИЙ ДОСВІД
І УКРАЇНА. – К.: Юридична думка, 2018. – 400 с.**

Криза представницької демократії у розвинених демократіях, «дитячі хвороби» молодих демократій мають різні причини, але рецепт зцілення має універсальний характер і зводиться до одного слова – «участь». Саме завдяки активному залученню громадян до процесів прийняття рішень на усіх рівнях державного управління можна змусити органи публічної влади оперативно реагувати на потреби громадян, залучати їх до спільної розробки програм розвитку, що зміцнює легітимність політичного режиму, спонукає робити свідомий вибір у день голосування, а також здобути

необхідні знання і навички для взаємодії з політиками і чиновниками, краще зрозуміти особливості здійснення політики у всіх сферах суспільного життя, що особливо актуально для постсоціалістичних держав. Тому дослідження різноманітних форм участі, насамперед бюджету участі або громадянського бюджету, є особливо актуальним як для України як молодого держави, так і для більш розвинених країн.

Одразу зазначимо, що вихід даної монографії свідчить про певну зміну у вітчизняній парадигмі дослідження громадянської участі, яка під впливом демократизаційних процесів, революцій 2004 і 2013–2014 років орієнтувалася насамперед на дослідження неконвенційних, протестних форм. Яскравим прикладом такого підходу є опублікована у 2007 році монографія Н. Ротар «Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду». У свою чергу, К. Є. Іщейкін пропонує орієнтуватися на більш конструктивні форми залучення громадян, брак яких, на нашу думку, й зумовив післяреволюційну реставрацію авторитарного режиму та необхідність всенародної мобілізації для повернення на шлях демократичного розвитку.

Новизна авторського підходу проявляється у виборі предмета дослідження – бюджету участі, вперше реалізованому у бразильському місті Порту–Алегре у кінці 1980–років. Однак позірною простотою даного інструмента участі – вирішення мешканцями питання про використання певної частки місцевого бюджету, приховує глибоке теоретичне підґрунтя у концепціях дорадчої та партисипативної демократії, що переконливо доводить автор у перших розділах своєї праці.

У третьому і четвертому розділах монографії детально розглянуто еволюцію бюджету участі, класифіковано його різновиди та вплив на систему політико–адміністративних відносин у державі. При цьому автор не обмежується теоретичними міркуваннями про позитивні і негативні наслідки такої учасницької практики, а детально аналізує досвід зарубіжних країн, що дає йому підстави стверджувати, що неврахування низки вимог політичного і правового характеру до процедур бюджету участі не дає очікуваних результатів, а в окремих випадках призводить навіть до посилення розчарування громадян у демократичних інститутах, делегування органів публічної влади.

Практична значущість рецензованої монографії особливо яскраво проявляється в останньому, шостому розділі, який містить не лише детальний аналіз практики українських міст із впровадження громадського бюджету, а й конкретні рекомендації, які стануть у нагоді представникам органів публічної влади, політикам та пересічним громадянам, не байдужим до свого майбутнього.

Доречність методологічного інструментарію, глибокі знання теоретичних підходів до феномена демократії, значний масив літератури дозволили автору зробити обґрунтовані й достовірні висновки, що мають як теоретичне, так і прикладне значення. Робота є логічно структурованою і повною мірою розкриває сутність громадського бюджету як інструмента участі та його вплив на зміцнення демократичних інститутів, що особливо актуально для державотворчих процесів в Україні.